

ONZE DIGITALE GOD. Religieuze en pastorale kanten van televisie; door David Mol. Kok, Kampen, 1997. 137 p., f 24,90, ISBN 90-242-7972-0 (reeks *Zin-Speling*).

In de ogen van veel mensen wordt de televisie vooral gezien als een medium met informatieve, recreatieve en educatieve functies. Het lijkt erop, alsof de televisie de laatste jaren steeds duidelijker ook een religieuze functie krijgt. Niet door allerlei uitgesproken godsdienstige programma's – de kijkcijfers en de waardering daarvoor scores betrekkelijk laag – maar met name door programma's met een 'hoog zingevend gehalte'. Levensgebieden die tot nu toe min of meer het exclusieve monopolie van kerk en godsdienst hadden, worden momenteel steeds meer gepresenteerd in de context van programma's rond 'lief en leed'. Emotie-televisie of emotainment als nationale biechtstoel of treur- of troostbuis om onze schuldgevoelens af te schudden of met een flinke bos bloemen het zonnetje weer te laten schijnen. Met dergelijke programma's lijkt de televisie, zo stelt David Mol, op veel terreinen de pastor van zijn plaats te hebben verdrongen.

Mol is momenteel docent radio- en televisiejournalistiek aan de Chr. Hogeschool Windesheim in Zwolle en werkte bijna twintig jaar programmamaker bij NOS en IKON. In *Onze digitale god* wijst hij op de 'pastorale' rol van de televisie o.a. aan de hand van een uitgebreide analyse van het programma 'All you need is love' van Robert ten Brink en de manier waarop hij daarin met zijn gasten omgaat. Mol bespreekt de invloed van televisie op het wereldbeeld van mensen en wijst op de overeenkomst tussen televisie kijken en dromen. De revolutie in de informatie-technologie (o.a. door de 'teleputer') zal de kijker in staat stellen, betoogt Mol, via een gedigitaliseerd wereldbeeld zijn eigen 'digitale god' te scheppen.

Pastores en theologen krijgen er in deze studie nogal van langs: ze kijken te weinig televisie en hechten veel te weinig waarde aan de impact die televisie heeft op het leven van mensen. De kloof tussen de ontwikkelingen in de 'populaire cultuur' en kerk/theologie wordt daardoor nog groter dan hij al is. Mol's conclusie is dan ook dat pastores en theologen de betekenis, functie en invloed van programma's als 'All you need is love' niet moeten onderschatten en/of negeren. Dergelijke programma's bepalen niet alleen de gespreksagenda van vele miljoenen mensen maar hebben, aldus Mol, ook veel meer invloed op het denken en doen dan vaak wordt verondersteld (p. 87). Natuurlijk leveren radio, krant en televisie vaak onderwerpen van gesprek en zouden kerk en theologie ontwikkelingen in de samenleving veel meer als vindplaats voor reflexie en actie moeten accepteren; maar je kunt als professional – zeker pastores met veel 'avonddienst' – nu eenmaal niet alles zien, horen of lezen. Pastores en theologen die met open vizier in de samenleving staan en zich niet in een ivoren toren isoleren, hebben er doorgaans minder moeite mee om de aansluiting met het alledaagse leven te maken. En wanneer je met een zekere regelmaat na het acht-uur Journaal nog tien minuutjes overschakelt naar RTL-4 voor 'Goede tijden, slechte tijden', blijf je uitstekend op de hoogte van wat er in en om huize Alberts zoal gebeurt. Veel andere soapseries, quizzes en praatprogramma's blijken meestal niet veel meer dan meer van hetzelfde te bieden.

Mol definieert zingeving als "een gebeuren waarbij een mens betekenis en waarde toekent aan de werkelijkheid die hij ervaart". Vanuit deze definitie typeert hij programma's als 'All you need is love' als zingevend, maar stelt zelf al de vraag of de zin, bemiddeld door de traditionele kerken inhoudelijk en kwalitatief op één lijn staat met de

zin die door de televisie aan de kijker voorgeschoteld wordt. Het antwoord op deze vraag 'beantwoordt' Mol slechts met een aantal nieuwe vragen en door erop te wijzen dat er een kwalitatief verschil bestaat tussen collectieve zingevingsprocessen en de individuele invulling ervan (p. 108-110). Kwalitatief is er derhalve sprake van een belangrijk verschil; zoals dat ook inhoudelijk het geval is met het zoekontwerp (en het antwoord) dat de christelijke traditie aanbiedt en de zoekontwerpen van door Mol aangeduide genres televisieprogramma's – ondanks de parallellen die hij trekt tussen soaps en televisiedrama én bijbelverhalen (p. 105) of 'All you need is love' en kerkdiensten (p. 61-62).

Met de reeks *Zin-Speling* wil uitgever Kok (in samenwerking met het Geert Grote Instituut van de Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle) op een grensverkennende manier de zinvraag voor verschillende levensterreinen en -situaties aan de orde stellen en naar mogelijke antwoorden zoeken. De studie van Mol is zeker grensverkennend te noemen: met name het laatste hoofdstuk schetst een toekomstbeeld, waarin de teleputer (een combinatie van televisie en computer), elektronische kranten en tijdschriften en andere vormen van informatievoorziening het wereldbeeld steeds verder zullen digitaliseren én individualiseren. Theologen lijken bij al deze ontwikkelingen wederom het nakijken te hebben, stelt Mol (p. 133). Een weinig florissante conclusie, voor zover de analyses en toekomstbeelden reëel zijn. Persoonlijk geloof ik nog niet zo in de teloorgang van gedrukte kranten, boeken en tijdschriften. Sinds de uitvinding van de boekdrukkunst is er weliswaar veel veranderd in de maatschappij, maar er is toch niets zo heerlijk als 's morgens de krant bij het ontbijt of op z'n tijd lekker in de hoek met een boek, als er 'niets op de televisie' is? Natuurlijk is er helemaal niets mis met een presentatie van een digitaal pastoraat op de elektronische snelweg, maar voor intermenselijke communicatie en het helpende gesprek is meer nodig dan een kleurenscherm en een pentiumprocessor. Mede omdat Mol de 'digi-pastor' eerder als een niet te onderschatten onderdeel van de pastorale praktijk dan als alleenzalmakend presneteert, is *Onze digitale god* ondanks mijn bedenkingen een interessant boek, dat theologen, pastores en docenten levensbeschouwing zeker zouden moeten lezen: het prikkelt tot nadenken en daagt uit tot stellingname. Worden *boeken* daarvoor immers niet als vanouds geschreven?